

17. Sezai Karakoç'un "Taha'nın Dirilişi" adlı şiirinde diriliş kavramının kavramsal metafor izleğinde incelemesi

Seval SEZER¹

APA: Sezer, S. (2022). Sezai Karakoç'un "Taha'nın Dirilişi" adlı şiirinde diriliş kavramının kavramsal metafor izleğinde incelemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 252-264. DOI: 10.29000/rumelide.1164071.

Öz

Bu çalışmada, Sezai Karakoç'un *Taha'nın Kitabı* adlı eserinde yer alan *Taha'nın Dirilişi* adlı şiiri, "Diriliş" metaforundan hareketle incelenerek bu şiirdeki metaforik anlatımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öncelikle çalışmada metafor kavramına açıklık getirilmeye gayret edilmiş, daha sonra şiirdeki "Diriliş" kavramı, metaforik bir düzlemde ele alınmıştır. "Diriliş" kavramının daha iyi anlaşılabilmesi açısından Sezai Karakoç'un düşünce yazılarından da yararlanılmıştır. Bu çalışmada Sezai Karakoç'un *Taha'nın Dirilişi* adlı şiiri incelenerek kullanılan metaforların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada betimsel analiz yöntemlerinden doküman analiz tekniği kullanılarak *Taha'nın Dirilişi* adlı şiirde kullanılan metaforların açığa çıkarılmasına gayret edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Metafor, kavramsal metafor, diriliş, *Taha'nın Dirilişi*, Sezai Karakoç

Analysis of the concept of resurrection in Sezai Karakoç's poem "Taha'nın Dirilişi" in the context of conceptual metaphor

Abstract

In this study, the poem Taha'nın Dirilişi, which is included in the work of Sezai Karakoç's *Taha'nın Kitabı*, was analyzed with the metaphor of resurrection and the metaphorical expressions in this poem were tried to be revealed. First of all, in the study, the concept of metaphor was tried to be clarified, then the concept of resurrection in the poem was handled on a metaphorical plane. To better understand the concept of "Resurrection", the thought writings of Sezai Karakoç were also used. This study, it is aimed to determine the metaphors used by examining Sezai Karakoç's poem Taha'nın Dirilisi. In the study, an effort was made to reveal the metaphors used in the Taha'nın Dirilisi poem by using the document analysis technique, which is one of the descriptive analysis methods.

Keywords: Metaphor, conceptual metaphor, resurrection, *Taha'nın Dirilisi*, Sezai Karakoç

Giriş

"Dilimin sınırları, dünyanın sınırlarına işaret eder."

Ludwig Wittgenstein

Metafor, Yunanca bir kelimedir (Nişanyan, 2002, s. 293). "Taşımak, yükle(n)mek, nakletmek" anlamına gelen metafor (Lakoff & Johnson, çev. Tekin, 2017, s. 72), TDK Güncel Sözlüğe (2022) göre ise "mecaz"

¹ YL Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Ankara, Türkiye), sevalsezer06@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3081-1571 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164071]

anlamına gelmektedir. Metaforun geleneksel literatürde bilinen ilk felsefi tanımını yapan Aristoteles, *Poetika* adlı eserinde metaforu şöyle tarif etmektedir; "metafor, türden soya, soydan türe, soydan soya aktarım ya da bir benzeşim temelinde bir adın, başka bir şey için kullanılmasıdır" (Aristoteles, çev. Rifat, 2007, s. 72). Aristoteles'in metaforu felsefi olarak tanımlamasından daha önce İsokrates'in metninde geçen metafor ile ilgili tanım ise Aristoteles'inkinden oldukça farklı bir metaforik algıya işaret etmektedir (Kirby, 1997, s. 526). İsokrates metaforun şiirle sınırlı olduğunu savunurken Aristoteles şiir dışında da yaygın biçimde kullanıldığını söylemektedir (Çemberci, 2020, s. 8). Şiirin metafora dayandığını belirten Aristoteles, aşırı metafor kullanımının ise gündelik dili şiirselleştireceği ikazında bulunmayı da ihmal etmemiştir (Hawkes, 1980, s. 9-10). Platon, *Devlet* adlı eserinde "idealar" kuramında, fiziksel nesnelere "adalet" gibi kavramlara kadar her şeyin, duyu dünyası ötesindeki mükemmel formlarının kopyaları olduğunu söylemiştir. Hatta ideal olanla taklit arasındaki farklılığı, meşhur mağara metaforu²nda özetlemiştir (Platon, çev. Berker, 2009, s. 255). Platon, metaforu "mimesis" bağlamında ele almıştır. Ayrıca metaforu ve türevlerini yanıltıcı, dolayısıyla zararlı yapılar olarak değerlendirmiştir (Brittan, 2003, s. 7-8).

Orta Çağ'da metafor, toplumsal bir bakış açısıyla ele alınmışken 18. yüzyılın sonlarına doğru ise G. Vico, I. Kant, J. J. Rousseau ve J. G. Herder gibi felsefeciler tarafından metafor kavramına daha "öznelci" yaklaşılarak metaforun "algı" ile ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır (Brittan, 2003, s. 7-8). Jean-Jacques Rousseau, *Dillerin Kökeni Üzerine Deneme*'sinde "İnsanın konuşmak için ilk nedeni tutku olduğuna göre figüratif dil, ilk ortaya çıkmıştır. İlk başta sadece şiir konuşuldu; çok zaman akıl yürütmeye dair bir ipucu yoktu" (Rousseau, çev. Albayrak, 2019, s. 12) diyerek metafor kullanımlarının yaratıcı hayal gücünü arttırdığını savunmuştur.

I. A Richards, *Retorik Felsefesi* adlı eserinde Aristoteles'e dayanan paradigmanın, metafor teorisinin gelişmesine engel olduğunu dile getirmiştir. Richards, "Bir metafor kullanıldığında, anlamları birbirini aktive eden tek bir sözcük ya da ifade olarak ortaya çıkan iki farklı fikre sahibiz" (Richards, 1936) demiştir. Max Black'in *Metafor* adlı makalesinde metafor, sistematik olarak ele alınmıştır. R. Jakobson ise konuşmanın benzerlik ya da bitişkenlik çizgisinde ilerleyebileceğini, metaforun "benzerlik", metoniminin "bitişkenlik" durumunu tanımlamak için uygun olduğunu belirtmiştir (Jakobson, 2002, s. 46-47). Wellek ve Warren ise metaforu bir ismin veya bir deyimden aslında doğrudan doğruya ait olmadığı bir şey için kullanılması olarak tanımlamıştır (Wellek & Warren, çev. Uysal, 1983, s. 248). Bu geleneksel anlayışına göre metafor, benzerlik üzerine kuruludur. Bu literatürde metafor, sadece dilin bir karakteristiği ve kelimelerin bir özelliği olarak yansıtılmıştır (Türkan, 2019, s. 191).

Ancak bu tanımların yeterli olmadığı düşüncesiyle Lakoff ve Johnson'un 1980 yılında yayınladıkları *Metaphors We Live* adlı eserde "kavramsal metafor" kavramı ortaya atılmıştır. Bu eserde "Kavramsal Metafor Kuramı", bir kavram veya deneyim alanını diğer bir kavram veya deneyim alanıyla anlamamızı sağlayan bir bilişsel mekanizma olarak tarif edilmiştir. Bu kurama göre metafor, dilden ziyade düşünceye dayanmaktadır. Bir başka alanı anlamak için kullandığımız "kaynak alan", bu yolla anladığımız alan ise "hedef alan"dır. Bu bakış açısından bizler, gündelik hayatlarımızda aşk hakkında yolculuğa, düşünceler hakkında yiyeceğe, fikirler hakkında binaya göre düşünür ve konuşuruz. Dolayısıyla aşk, teori, hayat, düşünceler hedef alanlar iken yolculuk, savaş, bina, yiyecek ve bitkiler

² Mağara metaforuna göre, doğuştan beri karanlık bir mağaraya zincirlenen insanlar, başlarını sağ ve sola çeviremediklerinden yalnızca karşılarını görebilmektedir. Bu insanlar mağara duvarlarına yansıyan nesnelere gölgelerini izleyerek bir süre sonra bu nesnelere gerçeklik olarak algılamaya başlamışlardır. Ancak bir gün bir insan zincirlerinden kurtularak mağarayı terk eder, mağarada duvara yansıyan gölgelerin gerçek nesnelere olmadığını kavrayarak arkadaşlarıyla bu durumu paylaşmak üzere mağaraya döner. Mağaradaki arkadaşları ise bu anlatılanlara inanmaz, ki onlara zincirlerinden dolayı bu gerçekliği aktarabilmek de imkânsızdır. İşte Platon'un düşüncesi de bu metafor üzerine şekillenmiştir.

kaynak alanlardır. Kavramsal metafor, hedef alan ile kaynak alan arasında metaforik haritalama yolu ile gerçekleşir (Lakoff & Johnson, çev. Tekin, 2015, s. 305). Örnek vermek gerekirse zamanımı boşa harcıyorsun, sana verecek zamanım yok, işiniz için biraz zaman ayırın, yurt dışındayken çok zaman kaybetti gibi ifadeler "ZAMAN PARADIR" kavramsal metaforunun günlük dildeki yansımalarıdır (Çemberci, 2020, s. 23).

Kövecses'e (2010, s. 4) göre, genellikle daha somut ve belirli bir yapıya sahip olan kaynak alan vasıtasıyla daha soyut ve muğlak bir yapıya sahip olan hedef alan anlaşılmaktadır. Bu metafor türünde, haritalama yolu ile tıpkı matematikteki fonksiyon işleminde iki kümenin elemanlarının birbirine eşlenmesi gibi metafor da iki kavram alanının unsurlarını birbirine eşlemektedir (Lakoff, 2006, s. 207). Bu kurama göre kavramsal metafor, düşüncelere hükmeden kavramlar, günlük işlemlere de hükmederek en sıradan ayrıntılara kadar inmektedir (Erdem, 2014, s. 91-106). S. Freud, *Düşlerin Yorumu* adlı eserinde "bilinçaltı" ve "bastırılmış unsurlar" arasındaki ilişkiyi açıklarken de "bilinçdışı düşüncenin ön bilinç alanındaki sözel temsil imkânlarını harekete geçirebilmesi" durumunda metaforik ifadelerle karşılaşılacağını vurgular (Eke, 2017, s. 27).

Literatürümüzde ise metafor, klasik edebiyattan beri varlığını sürdürmektedir. Klasik edebiyatımızda sevgili, aşk, şarap, âşık ve maşuk kavramları metaforlaştırılarak şiirde işlenmiştir. Ahmed Hamdi Şirvanî'nin, Ahmet Cevdet Paşa'nın, Recaizade Mahmut Ekrem'in, Tahir Alğun'un ve Yekte Saraç'ın belagat kitaplarında ve Doğan Aksan'ın anlambilimle ilgili kitabında metafor; dille ilgili bir mesele, retorik bir araç ve benzerliğe dayalı olarak açıklanmaktadır (Çiçekler & Aydın, 2019, s. 14-26). Şemsettin Sâmî, *Kâmus-ı Türki*'de metafor kelimesi yerine istiareyi kullanmış ve bu kelimeyi "ödünç alma, ariyet olarak kullanma" şeklinde tarif etmiştir. Arapçadan "isti'are" edilen (ödünç alınan) bu terimin yerli şair ve yazarlar tarafından suiistimal edilerek gereğinden fazla mübalağayla kullanılmış olmasından şikâyet ederken edebî bir terim olarak ise istiareyi, "Teşbih tarikiyle ve müşebbehünbih'i müşebbeh yerine kullanarak irâd olunan tarz- bedî." olarak tanımlamıştır (Sami, 1978, s. 101). Terimin divan edebiyatındaki yerini ve anlamını ise Ahmet Cevdet Paşa, şöyle tarif eder: "İstiare, müşâbehet alâkasıyla ve karine-i mania ile mana-yı mevzû'unlehin gayride müsta'mel olan lafzıdır. Ve ba'zan masdar olarak müşâbehet alakasıyla bir lafzı mana-yı mevzû'unlehin gayride isti'mal etmek manasına gelir. (Ahmed Cevdet Paşa, 2000, s. 94-96). M. Kaya Bilgegil, metaforun kelime anlamını "bir şeyin ödünç verilmesini veya ödünç alınmış bir şeyin iâdesini istemektir." diye tespit etmekte (Bilgegil, 1989, s. 154), Engin Sezer, *Dilde ve Edebiyatta 'Yol' Metaforu* adlı yazısında, metaforlarla divan şiirindeki "açık istiare" ("istiare-i musarraha") kavramı arasında özdeşlik kurduğunu bildirmekte (Sezer, 2003, s. 88-92), Yekta Saraç ise *Klasik Edebiyat Bilgisi* adlı eserinde, bir önceki konu başlığı olan "mecazlar" bölümünde lügavî mecaz/mecaz-ı lügavî (mecaz-ı mürsel ve istiare)'yi, "kelimelerin bir ilişki dolayısıyla lügat anlamlarından başka anlamları göstermesi" olarak tanımlamaktadır (Saraç, 2006, s. 110, 118, 119). Ferit Devellioğlu ise metaforu "1. ödünç alma, birinden eğreti bir şey alma. 2. ed. bir kelimenin manasını muvakkaten başka bir kelime hakkında kullanma" olarak tanımlar (Devellioğlu, 2003, s. 453).

Bunun yanında edebiyatta bir kelimeye yeni bir anlam kazandıran metafor, yeni bir alan oluşturur ve metinlere çoğul anlam kazandırır. İstiare, mecaz ve teşbih sanatlarıyla ilişkilendirilen metafor, çağrışımsal alan oluşturmaya yaramaktadır. Soyut kavramların somut kavramlar vasıtasıyla açıklanmasında da metafor mühim bir rol üstlenmiştir (Uçan Eke, 2016, s. 217-228). Bu rolün en etkin olduğu alanlardan biri ise şiir olmuştur. Günümüzde şairin bilinçaltı, şiire daha fazla nüfuz etmeye başlamıştır. Bu bakımdan da şiir ve metafor arasındaki bağlantı gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Dilsel metaforlar, arkasında kavramsal metaforları barındırmakta, insanların temel tecrübeleri zihinde kavramsal metaforlar ile biçimlenmektedir. Bununla birlikte kaynak kavramdan

hedef kavrama aktarım yapılmıştır. "Yaratıcı yetenek sahibi şairler de kavramsallaştırdığı bazı yapıları, metaforları, şiirinin etrafına bir set çekmekte kullanmaktadırlar. İşte metaforlar, bu noktada şairin okurun zihninde çektiği çitlerin en azından bir bölümünü görebilmek ya da şairin bilinçaltında yer eden sınırları çizebilmek işinde yardımımıza koşar" (Çam Türkan, 2019, s. 192). Hatta bazı araştırmacı ve felsefeciler, şairin zaferi olarak addettikleri "metafor"un, "şiir" için hayatî derecede önemli olduğunu iddia ederler (Yang, 2015, s. 84-88). Türk edebiyatında bu yaratıcı yetenek sahibi şairlerden birisi de Sezai Karakoç'tur.

İkinci Yeni akımının şairlerinden biri olan Sezai Karakoç, Türk şiirine getirdiği yenilikler, şiirinde kullandığı coğrafya, doğa ve kültür karşıtlığı ve toplumun da anlamlandırabileceği imgeleri ile İkinci Yeni şairlerinden farklı bir yerde durmaktadır. İlk şiirlerini geleneğe, dine, tasavvufa dayandıran şairin şiirini modernleştirmesi ise dil ve biçim bağlamında gerçekleşmiştir. Onun şiirinde metafor ise aşk, gelenek, medeniyet ve diriliş kavramlarıyla örülmüştür. Sezai Karakoç'un şiirinde 1960'lı yıllara dayanan diriliş kavramı, bir uygarlık önerisi olarak oluşturulan bir makro plan olarak tanımlanabilmektedir. Şair, bu planı şiirine metaforlar ile işlemiştir. Değişimin şart olduğunu birçok kez vurgulayan şair, toplumun değişimi için ise toplumu sarsmanın gerekliliğine işaret ederek şiirinin anlam katmanlarını bu bağlama oturtmuş, diriliş düşüncesini şiirlerinde betimleyerek diriliş ülkesini mustulamıştır.

Sezai Karakoç, 1960-1962 yıllarında *Diriliş* dergisi ile hem siyasi ve fikri hem edebî formatta olan derginin sahibi ve başyazarıdır. İsmi şairin düşünsel altyapısından alan dergi, günlük ve haftalık periyotlarda yayınlanmıştır, ülkenin çalkantılı bir döneminde yayınlandığından gündelik siyasi konulara da sıklıkla değinilmiştir. Bununla birlikte İslam ve Batı üzerine yazılar ve çeviriler, denemeler, öyküler, şiirler ve edebiyat yazıları da dergide yer almaktadır. Bu dergideki yazılarında da sıklıkla modern insanın ve toplumun bunalımını ele alan şair ve düşünce adamı Karakoç, sıkıntılar içindeki modern insanın dirilmesine diriliş düşüncesini çare olarak sunmaktadır.

Karakoç, diriliş düşüncesini şu şekilde tanımlamaktadır: "Diriliş, gürültüsüz, patırtısız, manevrasız, entrikasız, âdeta silahsız gerçekleşen, köklü ve hızlı bir değişim. Bir düşünce, ahlâk, ruh devrimi. Tabiatı, insanı, toplumu, devleti, ülkeyi ve dünyayı yenileyen, tazelandiren bir devrim. Hayvanların bile ne derece bahtsız ve küskün olduğunu görmeyen kör gözlerin açılacağı, yığınların çaresizliği karşısında katılaşmış gönül buzlarının çözüleceği bir devrim. Pörsümüş, solmuş, tarumar edilmiş ağaçların, yeşilliklerin, ölüm tehdidi altındaki ormanların, kokuşturulmuş denizlerin, ırmakların hayat hakkını düşünen, arayan, bulan bir devrim. Mevlâna'nın, Yunus'un gördüğünü gördürecek bir eşya hakikati devrimi. Ekonomiye, bilimi, politikayı yerinde tutan, hiçbir alanı başkasına sömürtmeyen, arı duru niyetlerin bulunmadan fiile dönüştüğü diriliş devrimi" (Karakoç, 1999, s. 69,70)'dir. "Diriliş, insanın İslâm'da dirilmesi ve İslâm'la kurtulmasıdır." şeklinde bir başka tanım oluşturan şair, (Karakoç, 1980, s. 437,438) İslamiyet'i bu dirilişin mihenk taşı, İslam aydınını da dirilişin edebiyatta meydana gelmesini sağlayacak olan kurtuluşun aydınlık yüzleri olarak görmüş ve bu yüzleri "diriliş sütunu" (Karakoç, 2014a, s. 93) olarak nitelendirmiştir.

Cemal Süreya'nın dediği gibi bulgucu, belki de ülkemizdeki tek bulgucu adam (Süreya, 2010, s. 308) olan Sezai Karakoç, edebî kişiliğinin yanında fikir adamlığı ile de ön plana çıkan bir şairdir. "Sezai Karakoç şiiri; bir ülküsü olan, dava güden şiirler neslinden bir şiirdir bu toplumda" (Berki, 1986). 1960'lı yıllarda belirgin bir biçimde ortaya çıkan diriliş düşüncesi, din, kültür ve medeniyeti bünyesinde ayrılmaz parçalar olarak toplamıştır.

Tasavvuf ise onun şiirlerinde bir hakikati arama çabasıdır. Karakoç'un şiirinde peygamberlerin ve velilerin şiirine yol gösterdikleri, aşkın ise tasavvufi anlamıyla konu edinildiği görülmektedir. Hızır, Mevlâna, Hallac-ı Mansur gibi önemli tasavvufi şahsiyetlere de şiirinde sıklıkla yer veren Karakoç, İslam medeniyetini evrensel olarak kabul eder. Şiirinde Doğu ve Batı medeniyetlerinin karşılaştırmasını yapar ve bu karşılaştırmada tasavvufu eksenine alarak son zamanlarda zayıflayan İslam medeniyetine şanlı geçmişini hatırlatmış, bu hatırlatmalarla İslam'ın ve insanlığın yeniden dirileceğine olan inancı pekiştirmek istemiştir.

Millet düşüncesine bakıldığında Karakoç'a (1986a, s. 111) göre, bütün Müslümanlar bir millettir. Medeniyetin kaynağının tek bir kaynağı olduğunu vurgulayan Karakoç, bu kaynağı ilahi kaynak olarak görmüş ve bu doğrultuda medeniyeti iki şekilde isimlendirmiştir: Hakikat Medeniyeti ve Vahiy Medeniyeti (Karakoç, 1986b, s. 10-16). Milleti ise Karakoç "bir medeniyetin toplumuna millet denir" (Karakoç, 2007, s. 17) şeklinde tanımlayarak diriliş felsefesinin mihenk taşlarını bu şekilde açıklamıştır. Karakoç'a göre hayat, insanın kendisini aradığı bir süreci ifade etmektedir. Tüm insanlık kendi hakikatini arayarak bulmaya çaba göstermektedir (Temür, 2013). Karakoç'un tarihe bakışında ise Osmanlı İmparatorluğu geniş bir yer tutmaktadır. "Osmanlı Devleti dönemi, İslâm'ın bir gerçekleştirimi olarak bir idea dönemidir. Hakikat medeniyetinin bir tür gerçekleştirimi olarak maddede ve manada âdeta Süleyman Peygamber dönemini diriltmiştir" (Karakoç, 1986a, s. 47; 2013, s. 127).

Şiirinde Anadolu'yu da dirilişe mekân seçen Karakoç, Anadolu'nun önemini coğrafyasına ve tarihine bağlamaktadır. "Sezai Karakoç, Anadolu'ya ilişkin dile getirdiği bütün bu "zenginlikleri" Anadolu'nun taşıdığı "diriliş" potansiyelinin büyüklüğünü vurgulamak amacıyla söz konusu etmiştir" (Coşkun, 2010). Diriliş, Karakoç için "yoldur, anlamdır, sestir, ülküdür, varoluştur" (Karakoç, 2010, s. 9). Bir savaş olarak nitelendirdiği bu düşünceyi şair, "topla, tüfekte, bombayla, molotof kokteyli veya füze, nükleer silah veya gazla yapılan savaş olmaktan önce ve öte, bir ruh savaşıdır. Bu savaşlarda bedenlerden ve maddi vücutlardan önce ruhlar, manevi vücutlar yani varoluşlar düşer, tutsak olur, yenilgiye uğrar. Ya da tersine düşürür, tutsak eder, yenilgiye uğratar" (Karakoç, 2010, s. 8) diyerek bu savaşın özelliklerini tanımlamıştır.

Karakoç, Kur'an-ı Kerim'i bu özgürlüğün başyapıtı olarak görmüştür. Kur'an'dan beslenecek insan dirilecek ve bütün insanlığı da bu şekilde diriltecektir. Diriliş akımının iki temel boyutu söz konusudur. Bunlardan birincisi, Karakoç tarafından inşa edilen düşünce sisteminin gerek ülkemiz gerek tüm insanlık bazında çağ, tarihî-sosyolojik bir bakış açısıyla yeniden okuma ve yorumlama yöntemi olmasıdır (Baş, 2013). İkinci boyutu ise sistemin kendi estetik anlayışını kurması ve bu bağlamda eserler üretmesidir. Bu bağlamda üretilen eserlerden birisi de şairin 1968 yılında *Taha'nın Kitabı* adlı eserin içinde yer alan *Taha'nın Dirilişi* adlı şiiridir.

Bu çalışmada, şiirlerinde sıklıkla metafor kullanımına yer veren Sezai Karakoç'un *Taha'nın Dirilişi* adlı şiiri örneklem olarak seçilmiştir ve bu şiir, kavramsal metafor izleğinde incelenerek şiirin alt anlamlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

***Taha'nın Dirilişi*'nde kavramsal metafor bulguları**

Sezai Karakoç'un temel dinamiği İslamiyet'e dayanan *Diriliş* düşüncesinde, özüne dönüşe yoğunlaşmakta, 1968 yılında *Taha'nın Kitabı* adlı şiir kitabında bu düşüncenin poetikasını yerli ve evrensel motiflerle açıklamakta, bununla birlikte çıkış yolunu açıkça göstermektedir. *Taha'nın Dirilişi* ile özünü arayan, iç dönüşüm yaşayan insanı simgeleyen Taha, Batı'ya kendisini kaptırmış Doğulu insan

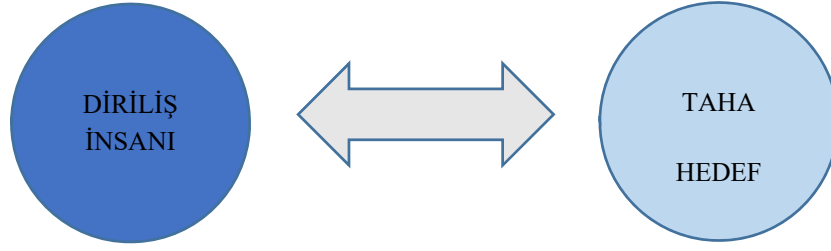
olarak yorumlanabilmektedir. Karakoç'un imgelediği bu Doğulu insan, kutsal kitap olan Kur'an-ı Kerim'i okumaya başlar ve bu okuma anlamayı/dirilmeyi beraberinde getirir. Yeni insanın kimliğini inşa etmede bir direniş içerisine girer ve bu direniş eninde sonunda bir dirilişe gebedir. Bu dirilişin eri ise Taha'dır.

*"Dört melek ve Kur'an'la
Dirildi Taha
Onulmaz bir ölümlle
Kavuran bir felle
Öldüğü halde
Dört melek ve Kur'an'la
Dirildi Taha
Cebrail'le Mikail'le
Üç Sûr ve İsrail'le
Azrail'le bile
Dirildi Taha"*

Taha, Arapçanın bazı lehçelerinde *"Ey kişi, ey insan!"* manasına gelmektedir (Diyaret İşleri Başkanlığı, 2020). Divân edebiyatında ise ilk ayeti olan Taha şeklindeki mukattaa harflerine "Ey Muhammed!" anlamı verilmiştir (Pala, 2016, s. 435). Kur'an-ı Kerim'de 20. surenin adıdır ve bu surenin Hz. Ömer'in Müslüman olmasında etkili olduğu rivayet edilmektedir. Bu sure, Mekke'de Müslümanların zor şartlarda hayatlarını sürdürdüğü ve kemiyet açısından azınlık oldukları dönemde inmiştir. Surede Resul-i Ekrem'e, dolayısıyla Kur'an'ın varlığından haberdar olan herkese hitap mahiyetindeki girişten sonra Hz. Mûsâ'nın nübüvveti ve mücadelesi, Hz. Âdem'in şeytanın iğyasına kapılması, ardından tövbesinin kabul edilmesi ve kıyamet konuları işlenir (Topaloğlu, 2020, s. 379). "Herkes beklemektedir, siz de bekleyin. Yakında doğru yolda yürüyüp selâmete erenin kim olduğunu anlayacaksınız." mealindeki ayetle sona eren bu ayetin adının şiire adını vermesi de şiirde geçmesi de tesadüfi değildir çünkü ölümlle sonsuzluk arasında çok güçlü bir bağ olduğu inancı şiirde kendini hissettirir. Hatta ölüm sonsuzluğa açılmak için insanın muhtaç olduğu bir evre olarak görülür (Baş, 2010, s. 786). Taha da işte tam olarak bu evrededir.

Bilindiği üzere İslam dininde iman etmenin 5 şartı bulunmaktadır. Bunlar; Allah'a, meleklerle, kitaba, peygamberlere, ahirete ve kadere imandır. Şiirin ilk kesitinde Taha, yani diriliş insanı/yeni insan, dört meleklerle Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail'le ve Kur'anla "dirilmiş"tir. Yani yeni insan ancak inançlı olursa dirilişi yakalayabilecektir.

Taha, hakikati arayan insan tipini temsil etmektedir. Nasıl ki Mehmet Âkif Asım'ın, Tevfik Fikret Halûk'un nezdinde bir ideal insan metaforlaştırması yapıyorsa Sezai Karakoç da bunu Taha özelinde yapmaktadır. Arketip bir tip olan Taha, i âleme yolculuk etmekte, inanç ve bilgiyle donanmaktadır. İdeal insanı "mümin, sadece bir tepki adamı değildir. Pasif değildir. Aktiftir, etki yayandır. İnişiyatif kendindedir, düşmanında değil" (Karakoç, 1998, s. 23) diyerek açıklayan şair, Taha'yı bu ideal insan şeklinde şiirinde resmetmiştir. Burada Karakoç, insanın inana ulaştıktan sonra yani ebedi olan Allah'a inanarak ve yüzünü ona döndürerek dirileceğini öne sürmektedir (Karakoç, 1986, s. 89).

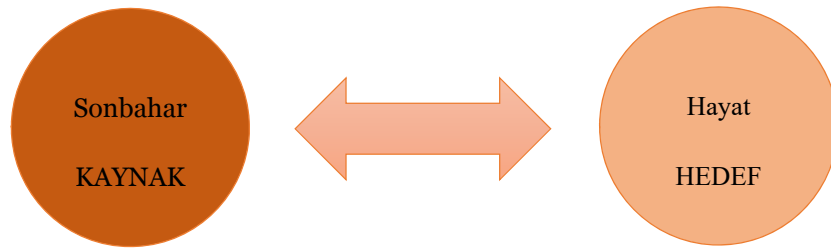

Şekil 1: Kavramsal Metafor: Diriliş insanı, Taha'dır.

*“Yatağında bozulmuş bir bağ gibi
Kavrulmuş yapraklar gibi
Dağılmış ve kendi kıyametini
Ve kendi onulmaz mahşerini yaşamışken
Nemrudun ateşinde yanmışken
Firavun suyunda boğulmuşken
Dört melek ve Kur'anla
Peygamber soluğuyla
Dirildi Taha”*

Yatağında bozulmuş bir bağ, kavrulmuş yaprak, dağılmış olan ruh, idealini yitirmiştir. Burada sonbahar mevsimi imgesi göze çarpmaktadır. Tabiatla iç içe olan insan da ömründe amaçsız, idealsiz kaldığı vakit, yapraklar gibi dağılır, kurur ve dökülür. Sonbaharı metaforize ederek bir ölüşü, düşüşü, solgunluğu temsil etmektedir. Böylece “*Hayat bir mücadeledir.*” metaforu, sonbaharın koşulları ile şiirde yer almıştır. Ayrıca “*Hayat dört mevsimdir.*” ve “*Yaşam bir yolculuktur.*” metaforuna da gönderme vardır.

Karakoç'a göre, insan bahara ancak bu sonbahardan kurtularak geçebilecek ve bu geçiş de diriliş sayesinde olacaktır. Düşünce ve iham tabanına oturmamış ideal, askıntıda ve havada kalmıştır. Sunî, köksüz ve cılız olan bu ruh, hakikat uygarlığından kurumaz memesinden beslenen ideal özü, düşünce ve ilhamların bereketli toprağından kök salan çınar gibi yüzyılların çerağı olacaktır (Baş, 2010, s. 181; Karakoç, 1986, s. 157-158) . Bununla birlikte “Peygamberin soluğuyla” dirilecektir “yeni insan” çünkü Karakoç'a (2014b, s. 103) göre, “İnsanın ufku mümindir. Müminin ufku peygamber. Peygamberin ufku da mutlak gerçeklerin habercisi, her peygamberi şahsiyetinin katlarında bir yaprak gibi bulunduran Son Peygamber...”¹

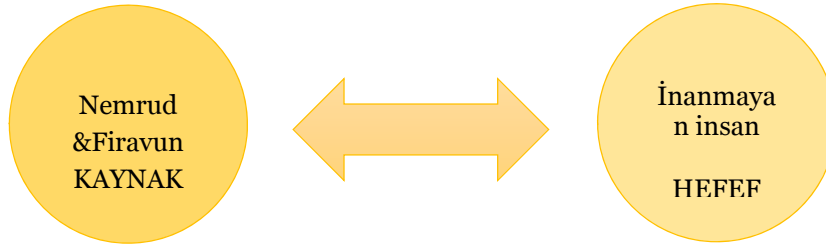
Şekil 2: Kavramsal Metafor: Hayat dört mevsimdir.

Nemrud ve Hz. İbrahim'in arasındaki mücadele hem Yahudi hem de İslam kaynaklarında yer alan bir konu olma özelliği göstermektedir. Bu kaynaklara göre Nemrud, rüyasında yeni doğan bir yıldızın ay ve güneşin parlaklığını bastırıldığını görmüş, bu rüyayı kahinlere yorumlatmış ve bu kahinler ona, ülkesinde

doğacak olan bir erkek çocuğun halkın dinini değiştireceğini ve kendisini öldüreceğini söylemişlerdir (Taberî, I, 220-221), bunun üzerine doğacak bütün erkek çocukların öldürülmesini emir vermiş olmasına rağmen Hz. İbrahim, bir mağarada olağanüstü ışıklarla aydınlanmış olarak doğmuştur (Klinghoffer, 1967, s. 1-2). Nemrud, Hazret-i İbrahim'i ateşe atan hükümdardır ancak İbrahim'in yanmadığını görse bile yine de Allah'a inanmamıştır. Bununla birlikte Allah'la savaşmak için göğe attığı okun kan lekesiyle birlikte dönmesi üzerine Allah'ı vurduğunu düşünen ve Allah'a meydan okuyan Nemrud, küçük bir sivrisinek sebebiyle ve büyük bir acıyla ölmüştür.

Hz. Musa döneminde Mısır kralı olan Firavun, tıpkı Nemrud gibi, Hz. Musa'nın doğumundan önce onun tahtını yıkacak olan çocuğun doğmasına engel olmak adına yeni doğmuş olan bütün erkek bebeklerin öldürülmesini emretmiştir. Bu emri duyan annesi Hz. Musa'yı gizlice dünyaya getirmiş ve bir sandığın içinde Nil Nehri'ne bırakmıştır. Bu sandık, Firavun'un sarayına alınır ve Hz. Musa onun imkânlarıyla büyümüştür. Firavun, büyüklük taslamış, Allah'a ulaşabilmek için kuleler yaptırmış, halkını küçümsemiş, yıllarca kıtlıkla ve çeşitli haşeratlar ile imtihan edilmiştir.

Hz. Musa'nın imana çağrısını kabullenmeyen Firavun, Musa peygamberin peşinden giderken Kızıldeniz'de boğularak ölür ve son anına kadar iman etmeye yanaşmaz. Bu şiirde dirilişe inanmayan insanlar, Nemrud ve Firavun ile temsil edilir. Aynı zamanda bu dizelerde Doğu inancının karşısında Batı inançsızlığının da eleştirildiği anlamı çıkarılabilir çünkü "Diriliş" düşüncesinde Batı medeniyetini inşa eden düşünsel zeminde insan, metafizik bağlamdan uzak bir konumda adlandırılırken hakikat/İslam medeniyetinde insan, yeryüzünde vahyin anlamlandırıldığı şekilde konumlandırılan bir yaklaşımla tanınır (Baş, 2015, s. 3)

Şekil 3: Kavramsal Metafor: İnanmayan, Nemrud ve Firavun'dandır.

"Açtı sofrasını Mikail

Nimetler sofrasını

Bal zeytin ve nardan

Su getirdi dağlardan pınarlardan

İlkin dudağını ıslattı bengisuyla Taha'nın

Geçti bir eleğimsağma omuzlardan

Taşıyan o gülümsemesini Hızır'ın

Hızır güldü

Kur'an'ı Cebrail açtı

Sofrayı Mikail açtı

Ölümü öldürdü Azrail

Sûrunu üfledi İsrâfil

Dirildi Taha

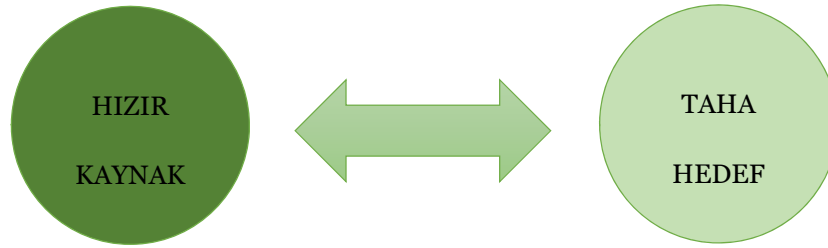
Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

İşte böyle dirildi Taha"

Kur'an-ı Kerim'de Kehf suresinde Hz. Musa ile Hızır'ın kıssası yer almaktadır, bu kıssada Hızır, Hz. Musa ile bindikleri bir gemiyi delmiş, bir çocuğu öldürmüş ve bir duvarı doğrulmuştur ki bu üç olayda da Hz. Musa'nın bilmediği ancak Hızır'ın bildiği hikmetler mevcuttur. Bununla birlikte Hızır'ın darda kalanların imdadına yetişmesi inancı, hayli yaygındır ve Hızır'ın oturduğu kuru toprağı da yeşile çevirdiğinden de çeşitli kaynaklarda bahsedilmektedir (Buhârî, 2009, s. 3209). Bir efsaneye göre ise Hızır, İlyas ile beraber İskender-i Zülkarneyn'in maiyetinde bulunmuş ve ona kılavuzluk ederek zulümât ülkesinde âb-ı hayâtı aramaya çıkmışlardır (Pala, 2016, s. 435).

Klasik tasavvuf anlayışındaki gibi Karakoç şiirinde de Hızır'ın en önemli özelliği ilm-i ledünnü öğreten olmasıdır. Geleneksel literatürümüzde Hızır'ın sürekli olarak kahramanları kurtaran, türlü kötülüklerden koruyan, içinden çıkılmaz güçlüklerden sıyraran bir zat şeklinde temsil edilmesi söz konusudur. Karakoç'un şiirinde de Hızır'ın bu işlevini görürüz (Baş, 2009, s. 25-28). Bengisu, sonsuzluk suyu, şiirde Hızır tarafından Taha'ya içirilmiştir. Hızır ile İskender-i Zülkarneyn'in ab-ı hayâtı aramalarını, insanın iman arayışının bir sembolü olarak değerlendiren şairin, bu kesitte iman arayışında olan insanı Hızır ile metaforlaştırdığı söylenebilir.

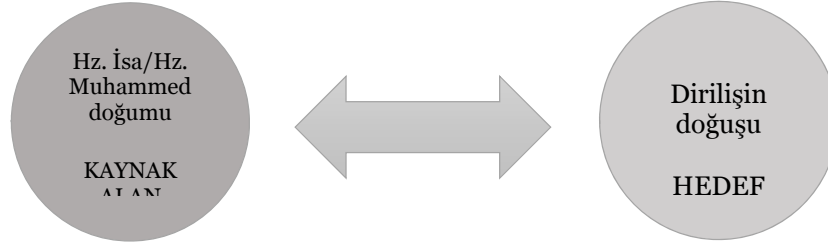
Şekil 4: Kavramsal Metafor: Taha, Hızır'dır. İman arayışındadır.

*"Durun anlatayım size melekler
Taha'yı nasıl dirilttiler
Anarak İsa'nın doğumunu
Anarak Muhammed Mustafa'nın doğumunu
Melekler
Taha'yı dirilttiler"* (Karakoç, 2006, s. 355-356).

Karakoç'un şiirinde en çok bahsi geçen peygamberlerin başında Hz. İsa gelir (Enser, 2018, s. 147). Hazret-i İsa ile insanda Allah inancının derinleştirilmesi hedeflenirken, Karakoç, Hz. Muhammed ile ise âdeta bir yekûn çizgisi çizilerek "Allah yolu" nun ebedî bir şekil hâlinde tesbit edildiğini belirtmektedir (Karakoç, 1997, s. 32). Tozlanmış hakikati yeniden diriltmek üzere görevlendirilen Hz. İsa (Baş, 2009, s. 230), düzeni yeniden oluşturmak için çaba sarf edendir. Hz. Muhammed ise bütün mucizeleri ve yaptıkları ile dini kemâle erdirdendir. Sezai Karakoç'un şiirinin başköşesine oturmuş olan Hz. Muhammed, dirilişin simgesi durumundandır çünkü Karakoç için o, bütün-insan modelini oluşturmaktadır (Orhanoglu, 2009, s. 88).

Şaire göre, insanlığı içinden düştüğü vahim durumdan kurtaracak olan şey, "Muhammed ve İsa hakikati" olan Allah yoludur (Şengül, 2012, s. 278). Bununla birlikte bu iki peygamberin doğduğu kavim de yozlaşmış kavimler olma özelliği göstermektedirler. Hz. İsa ve Hz. Muhammed bu yozlaşan kavimlerin kurtarıcısı olarak doğmuşlardır. Doğu ve İslam medeniyetinin temsilcisi olan Sezai Karakoç,

şiiirlerinde Peygambere çok önem vermiş ve onu şiirlerinin başköşesine oturtmuştur. İslam dini onun aracılığıyla insanlara tebliğ edilmiş ve en güzel dönemini yaşamıştır (Şengül, 2012, s. 276).

Şekil 5: Kavramsal Metafor: Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in doğuşu, dirilişin doğuşudur.

Ölen, varlığı son bulan, direncini ve dirilişini kaybeden Müslüman âlemi de tıpkı Taha gibi bu değerlere sarılırsa diriliş gerçekleşecektir. Geleceği de diriliş ile bağdaştıran şair, bu felsefeden hareketle geleceğe umutla yaklaşmaktadır. "Her çağda, şartlar ne kadar ağır ve umutsuz olursa olsun inananlar için bir Nuh'un Gemisi vardır. İnanlar ona sığınır ve onu felâketlerin yatıştığı veya erişemediği, trajik çizgilerin durgunlaştığı bir yere ulaştırabilirse kurtuluş yeniden başlayacak demektir. Her çağda her uygarlık ve inanç grubu için böyle bir "diriliş" umudu vardır. Ölüm tehlikesindeki uygarlığın temel unsurlarından öz parçacıkları, protoplazma özleri taşıyıp da bir yerde onları mayalanmaya bırakmalı, o özlerle çağı ve gelecek zamanı mayalandırmalı. Bu mayalanışı aşkla ve feragatle gözlemeli. İşte o bekleyişten, o hamur yoğrulduğundan, battığı sanılan uygarlığın dirilişi doğacaktır" (Karakoç, 2001, s. 38).

Sonuç

Mecaz anlamına gelen metafor kavramına edebiyattan felsefeye, felsefen bilime kadar birçok alanda ortak bir tanım bulmak oldukça zor olmuş, bu sebeple Antik Yunan'dan bu yana bu kavramla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Orta Çağ'da nesnel bir biçimde ele alınan ve toplumsal bir bakış açısına dayandırılan metafor kavramı, 18. yüzyılda felsefeciler tarafından öznelleştirilmiş, metafor kavramının bireydeki algıya denk düştüğü ve şekillendiği öngörülmüş fakat yıllar içerisinde metaforun bir benzerlik yahut yalnızca kelimelerin bir özelliği olduğuna dair çeşitli tanımlamalar yapılmaya devam edilmiştir.

Ancak tüm bu tanımlamaları yetersiz göyerek 1980 yılında yayımladıkları *Metaphors We Live* adlı çalışmalarında Lakoff ve Johnson, "kavramsal metafor" kavramını ortaya atmışlar, metaforun yalnızca dilde değil düşüncede de olduğunu ileri sürerek onun dilin doğal bir özelliği olduğunu belirtmişlerdir. Kavramsal metafor, dilden ziyade düşünceye dayanan ve iki alanı temel alan bir zemin üzerine oturulmuştur. Bu alanlardan ilki hedef alan, ikincisi ise kaynak alandır. Örneğin, Lakoff'un "Aşk, yiyecektir." kavramsal metaforundan "Bu aşkın tadı kalmadı" dilsel ifadesi ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda da esas alınan metafor biçimi kavramsal metafor kavramı olmuştur.

İkinci Yeni akımından olan ancak bu akımdan ayrı bir yerde duran, 20. yüzyıl Türk edebiyatının en mühim şair ve düşünce adamlarından biri olan Sezai Karakoç'un şiirlerinde ise metafor; aşk, gelenek, diriliş felsefesine dayanmaktadır ve onun bir uygarlık önerisi olarak ortaya koyduğu bu felsefe şiirlerine metaforlar aracılığıyla işlenmiştir. Geleneğe dönük olan ve İslam toplumunun tarihsel serüvenini şiirine konu edinen Karakoç, 1960'tan sonra yazdığı şiirlerinde şiirinin imgelerini Kur'an'dan, İslamiyet'in değerlerinden, kutsal kitaplardan, yani tüm İslam uygarlığından alarak tek tipleşen modern insanın eleştirisini içeren şiirlerinde modern putlara karşı çıkmasının yanı sıra oluşturduğu medeniyet algısını

da işlemiştir. Karakoç'un medeniyet algısı ise vahiy temellidir. Medeniyetin esas kurucularını peygamberler olarak gören Karakoç, şiirlerinden sıklıkla Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Nuh ve Hz. Yusuf gibi peygamberlere yer vermiştir. Modern çağdaki yeni insanın köklerine geri dönmesi için bir İslam medeniyetinin birikimini çözüm olarak sunmuştur. Bu çözümü sunduğu şiir kitaplarından birisi ise *Taha'nın Kitabı*'dır.

Sezai Karakoç'un *Taha'nın Kitabı* adlı şiir kitabından hareketle incelediğimiz *Taha'nın Dirilişi*'nde kavramsal metaforların kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu şiirde tespit edebildiğimiz kavramsal metafor örnekleri ve dilsel ifadeleri ise şunlardır; öncelikle kavramsal metafor, "Taha, diriliş insanıdır.", dilsel ifadesi ise "Eğer diriliş insanı Taha'nın özelliklerini esas alırsa kurtuluşa erebilecektir." olurken ikinci olarak tespit edilen "Hayat bir mevsimdir." Kavramsal metaforunun dilsel ifadesi "Eğer modern bunalımda olan insan dirilmezse toplumsal olarak çürümeye mahkûmdur." biçiminde karşılık bulmuştur. Üçüncü olarak "İnanmayan kişi, Nemrûd ve Firavun'dur." kavramsal metaforu, "Modern insan yüzünü inanca dönmezse sonu inanan Nemrud ve Firavun ile bir olacaktır.", dilsel ifadesiyle bağdaştırılmıştır. Dördüncü olarak "Taha, Hızır'dır." Kavramsal metaforu "Taha'nın yani diriliş insanı iman arayışındadır". dilsel ifadesine işaret etmektedir. Son olarak "Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in doğuşu, dirilişin doğuşudur." Kavramsal metafor ifadesi, "İnsanları düştüğü vahim durumdan Muhammed ve İsa'nın hakikati olan Allah yolu kurtaracaktır." dilsel ifadesine aktarım yapmaktadır. Böylece Sezai Karakoç'un diriliş metaforunu kavramsal metafor kuramına uygun bir biçimde ele aldığı söylenebilir. Bu bağlamda bundan sonraki çalışmalarda Karakoç'un şiirlerini kavramsal metafor kuramına uygun bir biçimde incelemek, onun şiirinde yeni bir ufuk açacaktır.

Kaynakça

- Ada, A. (2003). *İkinci Yeni ve Sezai Karakoç'un ilk şiir kitabı: Körfez*, Ankara: Hece Yayınları.
- Ahmet Cevdet Paşa. (2000). *Belâgat-ı Osmaniyye*. (Haz: Turgut Karabey- Mehmet Atalay), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aristoteles. (2007). *Poetika*. (Çev. S. Rıfat). İstanbul: Can Yayınları.
- Baş, M.K. (2009). "Sezai Karakoç şiirinde Hızır." *Ekev Akademi Dergisi*. Ayrı Basım. Yıl: 13. Sayı: 41. Güz.
- Baş, M.K. (2010). "Sezai Karakoç şiirinde ölüm. Eski Oğuz Türkçesi Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Adına." *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. Volume 5/1 Winter.
- Baş, M.K. (2013). "Düşüncenin estetik planda varoluşu: Diriliş düşüncesinde ve Sezai Karakoç şiirinde yetkin insanın inşası." *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. Aralık. Sayı: 744.
- Baş, M.K. (2015). "Bütünlüklü bir dünya görüşü olarak diriliş düşüncesi". *Diriliş Dünya Görüşü ve Sezai Karakoç Sempozyumu*. T.C Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Atatürk Kültür Merkezi. 20-21 Kasım.
- Berki, K.E. (1986). "Zamana adanmış sözler'de şiir beni'nin boyutları." *İlim ve Sanat Dergisi*. Sayı:5. Ocak-Şubat.
- Bilgegil, M.K. (1989). *Edebiyat bilgi ve teorileri-belâgat*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Black, M. (1954). *Metaphor*. Proceedings Of The Aristotelian Society. Vol: 55.
- Brittan, S. (2003). *Poetry, symbol and allegory (interpreting metaphorical language from plato to the present)*. Charlottesville: University Of Virginia Press.
- Çemberci, S. (2020). *Lakoff, kavramsal metaforlar ve sonsuzluğun temel metaforu*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı. Şubat 2020. S. 8.

- Çiçekler, A.N.; Aydın T. (2019). "Kavramsal metafor kuramı ve belagat: karşılaştırmalı bir inceleme." *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), Doi: 10.29000/RumeliDE.616880
- Coşkun, S. (2010). "Sezai Karakoç'un şiirleri üzerinde edebiyat-medeniyet-coğrafya ilişkisi bağlamında bir inceleme". *Turkish Studies International Periodical For The Languages*. Bölüm 5/1 Kış.
- Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. *Tâhâ suresi*. <https://Kuran.Diyanet.Gov.Tr/Tefsir/Sure/20-Taha-Suresi>. (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- Enser, R. (2018). *Sezai Karakoç'un şiirlerinde geleneğin tezahür odakları olarak insan ve mekân*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. İstanbul.
- Erdem, M. (2014). *İsmail Bey Gaspıralı'nın fikrî eserlerindeki metaforlar üzerine*. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi (İsmail Bey Gaspıralı Özel Sayısı). Sayı: 11(4).
- Erol, M. (2013). *Geleceğin dirilişi: bir fikir adamı olarak Sezai Karakoç*, TYB Akademi, Dil, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl:3. Sayı:7. Ankara, Ocak.
- Hawkes, T. (1980). *Metaphor*. London: Methuen Press.
- Jakobson, R. (2002). *The metaphoric and metonymic poles*. Edited By R. Dirven, R. Pörings, *Metaphor And Metonymy in Comparison And Contrast*, Ny: Mouton De Gruyter.
- Karakoç, S. (1980). *Sütun: Günlük yazılar II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1986). *Kıyamet aşısı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1986). *Çağ ve ilham III*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1986b). *Düşünceler I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1986a). *Çağ ve ilham II*. Ankara: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1995). *Düşünceler 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1997). *İslâm*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1998). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi II: Diriliş şoku*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1999). *Yapı taşları ve kaderimizin çağrısı II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2001). *Yitik cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2006). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2007). *Tarihin yol ağzında*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2010). *Diriliş neslinin amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2014a). *Mevlâna*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2014b). *Edebiyat yazıları I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Kirby John T., (1997). *Aristotle on metaphor*. American Journal Of Philology. Vol: 118. No: 4.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor-A practical introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G. (1992). *"The contemporary theory of metaphor"*. (Erişim: 02.01.2021) <http://Terpconnect.Umd.Edu/~Israel/Lakoff-Contheormetaphor.Pdf>.
- Lakoff, G.; Johnson, M. (2015). *Metaforlar (Hayat, anlam ve dil)* (G.Y. Tekin, Çev). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Nişanyan, S., (2002). *Sözlerin soyağacı-çağdaş Türkçenin etimolojik sözlüğü*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Pala, İ. (2016). *Ansiklopedik divân şiiri sözlüğü*. Kapı Yayınları. İstanbul: Adam Yayınları.
- Platon, (2009), *Devlet*. (Çev. S. Berker). İstanbul: Beda Yayınları.

- Rene, W.; Warren, A. (1983). *Edebiyat biliminin temelleri*. Çev. Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Richards, I.A. (1936). *The philosophy of rhetoric*. USA: Oxford University Press.
- Rousseau, J.J. (2019). *Dilin kökeni üzerine*, (Çev. Ö. Albayrak). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Saraç, M. A.Y. (2006). *Klâsik edebiyat bilgisi- belâgat*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Sezer, E. (Ekim 2003). "Dilde ve edebiyatta 'yol' metaforu". *Kitap-Lık* 65: 88.
- Süreya, C. (2010). *99 yüz*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sami, Ş. (1978). *Kâmus-I Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şengül, S. (2012). "İnancın imgeye yansımaları: Sezai Karakoç." *The Journal Of Academic Social Science Studies. International Journal Of Social Science*. Volume 5 Issue. October.
- Taberî. T. (Ebü'l-Fazl) (1960-70). Muhammed b. Cerîr et-Taberî, Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), I-XI, Kahire.
- Temür, M.E. (2013). "Sezai Karakoç'un hikâyelerinde diriliş felsefesi", Bildiriler Kitabı III, II. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*. Bursa.
- Türkan, Ç.Ç. (2019). "Şiirde metafor kullanımı: Şermin ve metafor," *III. Congress Of International Applied Social Sciences Uluslararası Uygulamalı Sosyal Bilimler Kongresi C-İasos 2019 – Çeşme-İzmir-Turkey 04th-06th April*.
- Topaloğlu, B. *Tâhâ Sûresi*. C.39. İstanbul: Dia.
- O'Connell, K. G. "Nemrod (Nimrod)". (1967). Washington: New Catholic Encyclopedia.
- Orhanoglu, H. (2009). "Sezai Karakoç'un şiirinde imgeler". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 1 Ocak-Haziran.
- Uçan Eke, N. (2016). "Mihri Hatun'un gazellerinde "güzellik" kavramı ile ilgili metaforlar", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (25).
- Uçan Eke, N. (2017). *Klâsik Türk edebiyatında metaforik üslûp*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uçan Eke, N. (2019). "Edebiyatın metaforik gücü". *Söylem Filoloji Dergisi*. Aralık 2019. ISSN 2548-0502, 4/2, 238-253.
- Yang, X. (2015). "A cognitive poetic approach to the function of metaphor". *Scientific Research Publishing/Advances in Literary Study*. S 3. S. 84-88.